

הלכות מעשר

מצות עשה אחת והיא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזריעה, ולתנו ללויים. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות מעשר פרק א

א. אחר שמפרישין תרומה גדולה, מפריש אחד מעשרה מן הנשאר; וזה הוא הנקרא מעשר ראשון, ובו נאמר "פי את-מעשר בני-ישראל, אשר ירימו לה". (במדבר יח, כד). והמעשר הזה ללויים, זכרים ונקבות שנאמר "ולבני לוי, הנה נתתי כל-מעשר בישראל לנחלה" (במדבר יח, כא).

ב. מעשר ראשון מתר באכילה לישראל, ומתר לאכלו בטמאה שאין בו קדשה כלל; וכל מקום שנאמר במעשר קדש או פדיה, אינו אלא מעשר שני.

ג. ומנין שמעשר ראשון חלין: שנאמר "ונחשב לכם, תרומתכם כדגן, מן-הגרן, וכמלאה, מן-היקב" (במדבר יח, כז) מה גרן ויקב חלין לכל דבר, אף מעשר ראשון שנטלה תרומתו חלין לכל דבר. לפיכך בת לוי שנשבת, או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה המעשר, ואוכלת; אבל מי ששמעה שמת בעלה, או העיד לה עד אחד, ונשאת, ואחר כך בא בעלה קנסו אותה חכמים, שתהיה אסורה במעשר.

ד. לויים וכוהנים מפרישין מעשר ראשון, כדי להפריש ממנו תרומת מעשר; וכך הכוהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות לעצמן. ולפי שהכוהנים נוטלין מן הכל, יכול יאכלו פרותיהן בטבולן תלמד לומר "כן תרימו גם-אתם" (במדבר יח, כח): מפי השמועה למדו "אתם", אלו הלויים; "גם-אתם", לרבות הכוהנים.

ה. אין מוציאין המעשר מיד הכוהנים, שנאמר "כי-תקחו מאת בני-ישראל" (במדבר יח, כו); וכן כל מתנות כהנה, אין מוציאין אותן מכוהן לכוהן. ועזרא קנס את הלויים בזמנו, שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא ינתן לכוהנים לפי שלא עלו עמו לירושלים.

ו. האוכל פרותיו טבליים, וכן לוי שאכל המעשר בטבול אף על פי שהן חייבין מיתה לשמים, אינן משלמין המתנות לבעליהן: שנאמר "אשר ירימו לה" (במדבר יח, כד), אין לה בהן כלום עד שירימו אותן. ובחוצה לארץ מתר לאדם להיות אוכל והולך תחלה, ואחר כך מפריש תרומה ומעשרות.

ז. מעשרין ממקום על מקום אחר, ואינו צריך לעשר מן המקף. אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו, ולא מן החיב על הפטור, ולא מן הפטור על החיב; ואם עשר, אינו מעשר.

ח. כל שאמרנו בתרומה, אין תורמין מזה על זה כך במעשר, אין מעשרין מזה על זה; וכל שאמרנו בתרומה, אם תרם תרומתו תרומה כך במעשר, אם הפריש מעשרותיו מעשרות; וכל שהוא פטור מן התרומה, פטור מן המעשר. וכל התורם, מעשר; וכל שאמרנו בהן, לא יתרמו ואם תרמו תרומתן תרומה

כך אם עשו מעשרותיהן מעשרות; וכל שאין תרומתו תרומה, כך אין מעשרותיו מעשרות.

ז. האומר לחברו, הריני מעשר על ידיך אינו צריך לעמד עמו, עד שיראה אם יעשר או לא יעשר; ואם אמר הוא לחברו, עשר על ידי צריך לעמד עמו.

י. החרובין אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם, לפי שאינן מאכל רב אדם. והשקדים המרים, בין בקטנן בין בגדלן פטורין, מפני שאינן אכל.

יא. אילן שנטעו בתוך הבית פטור מן המעשרות, שנאמר "עשר תעשר, את כל-תבואת זרעך, היצא השדה" (דברים יד, כב). ויראה לי שהוא חייב במעשרות מדבריהם שהרי תאנה העומדת בחצר, חייב לעשר פרותיה אם אספן כאחת.

יב. בצלים שהשרישו זה בצד זה, אפלו השרישו בקרקע עליה פטורין מן המעשרות; נפלה עליהן מפלת, והרי הן מגלין הרי אלו כנטועין בשדה, וחייבין במעשרות.

יג. המשמר שדהו מפני ענביו, ובא אחר ואסף את התאנים הנשארות באותה שדה, או שהיה משמר שדהו מפני המקשאות והמדלעות, ובא אחר ואסף את הענבים הנשארים שם המפוזרים בשדה בזמן שבעל השדה מקפיד עליהן אסורין משום גזל, ולפיכך חייבין במעשרות ובתרומה; אין בעל הבית מקפיד עליהן מתרין משום גזל, ופטורין מן המעשר.

יד. אין מעשרין אלא מן המבחר, שנאמר "בהרימכם את-חלב, ממנו, ונחשב ללויים, כתבואת גרן וכתבואת יקב" (במדבר יח, ל) כשם שמעשר שמפרישים הלויים מן החלב שבו, כך מעשר שמפרישים ישראל מן הגרן ומן היקב מן החלב.

טו. אין מעשרין באמד, אלא במדה או במשקל או במנין; וכל המדקדק בשעור, משבח. והמרבה במעשרות מעשרותיו מקלקלין, שהרי הטבל מערב בהן; ופרותיו מתקנין.

טז. המפריש מקצת מעשר אינו מעשר, אלא כמי שחלק את הערמה; אבל צריך להפריש מזה החלק שהוציא, מעשר שלו. פיצד: היו לו מאה סאה, הפריש מהם חמשה לשם מעשר אינו מעשר; ואינו יכול להפריש על החמש סאין מעשר ממקום אחר, אלא מפריש מהן חצי סאה שהיא המעשר שלהן.

יז. המפריש מעשר זה, מברך תחלה בדרך שמברכין על כל המצוות; וכן מברך על מעשר שני, ועל מעשר עני, ועל מעשר מן המעשר: מברך על כל אחד בפני עצמו; ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד, ולא סח ביניהן כוללן ברכה אחת ומברך, להפריש תרומות ומעשרות.